

Oponentský posudek na diplomovou práci Hany Hladké *Chryzantéma a pivo*. Univerzita Pardubice 2021.

Autorka si za cíl své práce klade definovat japonskou identitu z pohledu japonských migrantů do České republiky. V práci nalézám řadu rozporů a nejasností. První jsou v počtu a znění výzkumných otázek. Výzkumné otázky ze strany 14 (Cítí se respondenti v České republice jako cizinci? Jaký k tomu mají důvod?, Jak vnímají Japonci v Česku svou pozici ve společnosti? Cítí se být její součástí či nikoliv?, Co vedlo japonské respondenty k opuštění Japonska a přestěhování se do České republiky?) se liší od otázek na straně 15, kdy je vypuštěna třetí otázka a k druhé otázce je dopsáno do závorky: Jak vnímají svou „japonskost“ a jak ji lze definovat? V závěru práce je psáno, že autorka hledala odpověď na tři výzkumné otázky a z přídatku v závorce ke druhé otázce se stává samostatná třetí otázka se zněním „Jak lze definovat základní prvky japonské identity?“ To se samozřejmě může stát v procesu psaní práce, pokud neprojde kontrolou.

O tom, že takovou kontrolou neprošla svědčí již první stránky práce, kde chybí anglický titul, anglický abstrakt a v klíčových slovech v angličtině je řada chyb. Práce je nedodělaná, což mě překvapuje vzhledem k tomu, že jde o poslední termín obhajoby. Nedělala jsem ale předchozí dva posudky, tedy nevím, jaký měla práce vývoj a jaké okolnosti autorku vedly k tomu ji potřeptat odevzdat v tomto stavu. Ale zpět k obsahové části práce a výzkumu. Autorka se o Japonsko dlouhodobě zajímá, načerpala o něm v průběhu let řadu informací, učila se jazyk. Odjet znovu do Japonska za účelem výzkumu nebylo možné, proto se zaměřila na místní informanty, kteří v ČR již určitou dobu žijí. I tak ale bylo obtížné navázat a udržet kontakt – tyto potíže autorka podrobně popisuje. Bolestná musela být i smrt dlouhodobého informanta a přítele, od kterého najdeme v práci nejvíce postřehů. Autorka vedla rozhovor s devíti informanty, ovšem toto lze zjistit až z přílohy nazvané seznam respondentů, v textu jsem tuto informaci nenalezla a chyběl mi určitý ucelený přehled o skupině informantů. Doplnkovou metodou k rozhovorům měly být deníky, které si informanti měli vést, ale ty se nepodařilo krom jednoho informanta zavést. Není jasné, kdy autorka z deníku v práci čerpá, i když píše, že byl pro práci přínosem (s. 22).

V metodologické části autorka cituje občas z literatury, která se neshoduje s tím, jaké má současná sociální antropologie pojetí výzkumu – například nutnost objektivnosti a oproštění se od osobních hodnot a preferencí vědce v pozici k osobě „která je zkoumána“ zaštiťuje citací z knihy o lékařské etice (s. 24). V práci také určitým způsobem lavíruje mezi esencialismem snažícím se definovat národní identitu (užívá i nevhodného termínu mentalita) a otevřenějším přístupem k jednotlivým informantům. Např. na straně 25 nejprve píše o mentalitách a vzápětí dodá, že „každý jedinec je jedinečnou personou“ a japonskost se nedá aplikovat na každého. Reálně se však spíše snaží tuto japonskost nalézt, občas i v příkladech, které mi nepříjdou jako jednoznačný důkaz japonskosti nebo jsou málo interpretované a netuším, na co se v nich soustředit – na s. 43 můžeme najít příklad toho, že v Japonsku doporučili pracovníkovi ukončit pracovní poměr z vlastní vůle, aby ho nemuseli vyhodit. Autorka tvrdí, že toto u nás nefunguje a „u nás měníme zaměstnání v závislosti na tom, jestli nás naplňuje nebo ne.“ Odchody domlouvou, aby se nemuselo přikročit k vyhození, jsou však běžné i v českém pracovním prostředí. Neporozuměla jsem rovněž tomu, co znamená další úryvek rozhovoru o kouření, zde mi chyběla interpretace – šlo o nějaké specificky japonsky odlišné chování informanta nebo jen informaci o tom, že v EU existuje jiná regulace kouření než v Japonsku? Japonskost na s. 52 autorka definuje jako „obecnou charakteristiku japonského jedince založenou na sebeidentifikaci ze strany respondentů“, na druhou stranu autorka používá koncept japonskosti pro označení i nevědomovaných kulturních rozdílů.

Stejně tak bych uvítala větší kritickou práci s literaturou. Pokud na s. 35 autor Assmann tvrdí, že identita je „mimovolným uchopením nevědomého sebeobrazu“ a na s. 36 Barker tvrdí, že „přestože je identita kulturně ovlivňována je pouze na naši sebeidentifikaci, jakou identitu si utvoříme a z jakých střípků ji složíme“¹, cítím mezi oběma pojetími rozdíl v míře možnosti identitu vědomě vytvářet. Stejně tak jsou autoři v kapitole o národu (Anderson, Gellner atd.) řazeni poměrně libovolně a není jasné, ke kterému

¹ Chybějící čárka oddělující větu a chyba v délce samohlásky I u „naši“ je v originále.

pojetí se autorka přiklání – kapitolu uzavírá tvrzením o existenci duše národa, kterou formuloval v 19. století E. Renan. Ani v definicích náboženství na s. 60 od Durkheima, Freuda, Geertze a Štampacha, se nedozvíme, kterou definicí se práce řídí. Autorka čerpá i z psychologické literatury, ne vždy zcela šťastně. Za nosnější pokládám pasáž, kde propojuje teorii identity s konceptem habitu (s. 36), stejně tak oceňují četbu japonských antropologů a zachycení jejich kritiky japonského nacionalismu. Do práce se tím dostává určitý neesencialistický pohled.

Práce po metodologické části pokračuje v podstatě spíše teorií a definováním kultury, identity, národa apod. V těchto kapitolách se občas objeví citace od informantů vklíněná mezi definice těchto pojmů z literatury. Autorka se i svých informantů ptala, jakou by vytvořili definici těchto pojmů a pak ji ne vždy ústrojně včleňuje do textu (např. s. 39). Citace by bylo vhodné více srovnávat, vysvětlovat a propojovat s okolním textem. Nové citace se objevují dokonce i v závěru, který by měl spíše shrnovat předchozí kapitoly. Některá závěrečná tvrzení též nelze vyvodit z předešlých kapitol (s. 69: „Japonci, co měli příslib nového pracovního místa pouze na určitou dobu, většinou 3-5 let, si uvědomili, že odlišné vnímání reality a každodenního života je překážkou v tom, aby Českou republiku vnímali jako domov. Cítili, že vždy budou cizinci...“). Autorka dochází k tomu, že japonskou identitu tvoří čtyři rysy: „uzavřenost, loajalita, oddanost a úcta k tradičním prvkům“ (s. 68). Rozšiřuje tak v podstatě citaci primárního informanta, který zmiňuje uzavřenost, loajalitu a oddanost. Mohla by autorka vysvětlit, jak odlišuje loajalitu a oddanost? Jsou to totiž synonyma.

Ve formálních náležitostech práce je chaos. Autorka z Willa Kymlicky udělala autorku (Kymlická), Foucaulta píše jako Foulcaulta, Durkheima najdeme i s přehlasovaným Ů. Na s. 31 je v závorce (Sartori 2010: 75, Sociologický časopis 2006: 825), ovšem Sartori 2010 není ani v literatuře, v literatuře je Sartori 2011 (2. vydání knihy z roku 2005) a Sartori 2006 (zde měla autorka citovat ne Sartoriho ani Sociologický časopis, ale autora recenze na tuto knihu Lukáše Novotného). V literatuře chybí Bourdieu 1998, dále Barker 2006, Blatný 2003, Szalo je řazen neabecedně, v literatuře jsou některé tituly psané šedě, jiné mají odlišný font. Citování v literatuře je nejednotné – není podle katederní směrnice a není ani podle jednotného vzoru, vrocení textu je někdy vpředu, jindy na konci citace, kurzíva titulu někde je, jinde chybí. Někde se vyskytuje ISBN, jinde chybí.

Popis in-group a out-group ze s. 49 se v jiné podobě dubluje na následující straně. Na s. 43 autorka píše o výzkumnících v množném čísle, nikde ale nezmiňuje, že by jí s výzkumem někdo pomáhal. Anglické citace jsou někdy přeloženy, jindy ne (př. s. 56), některé přímé citace z literatury jsou v kurzívě, jiné ne; některé názvy děl v textu jsou tučně, jindy jsou v kurzívě s uvozovkami.

Jazyková kvalita textu je špatná, běžné jsou chyby ve stylistice, skloňování, občas ve shodě přísudku s podmětem, objevují se překlepy. Jména informantů jsou většinou neskloňována, přesto autorka jedno skloňuje (Touka jindy Touku). Grafická stránka je rovněž nekvalitní. Odlišný font se používá v obsahu, v nadpisu na s. 15, na s. 24 a 56. Graficky špatně je rozděleno slovo na dvě stránky (27-28), věty v půlce stránky (32, 38, 46, 49, 54, 56), menší font se objevuje na s. 20, 31, 47, 48, 54, 58 a 65.

Ctím autorčino dlouhodobé nadšení pro Japonsko a hloubku vztahu s jedním informantem, práci bych však navrhovala k obhajobě spíše za E.

V Praze dne 23. 8. 2021,
Hana Synková